APLIKATIVNA FIZIČNA GEOGRAFIJA SLOVENIJE

Darko Ogrin, Dušan Plut: Aplikativna fizična geografija Slovenije. Znanstvena založba Filozofske fakultete, 246 str. Ljubljana 2009.

Znanstvena založba Filozofske fakultete je v letošnjo bero učbenikov in temeljnih znanstvenih del uvrstila tudi visokošolski učbenik, ki sta ga pripravila D. Plut in D. Ogrin, prvenstveno za študente pri 'svojem' predmetu Geografija Slovenije. Sodobna in široka zasnova učbenika pa ponuja tudi možnosti širše uporabe učbenika pri geografiji sorodnih predmetih, v okviru katerih se od študentov pričakuje določeno védenje o splošnih značilnostih Slovenije ter o tesni prepletenosti naravnih in družbenih dejavnikov v slovenskem prostoru in posameznih slovenskih pokrajinah.

Učbenik obsega 246 strani, 33 preglednic in več kot 150 fotografij, kart in drugih ilustracij, ki pomembno dopolnjujejo besedilo. Sestavljen je iz dveh, medsebojno dobro povezanih delov, ta pa se nadalje delita na deset poglavij: v prvem delu so sistematično in poglobljeno predstavljene ključne fizičnogeografske značilnosti Slovenije, s poudarkom na njihovi 'pokrajinitvornosti' in medsebojnih povezavah ter součinkovanju (položaj in lega, geološka zgradba, površje, prst, podnebje, vode (vključno z našim morjem) in živi svet), drugi del pa je namenjen funkcijskemu vrednotenju teh naravnih dejavnikov.

V prvem delu takoj opazimo izrazito prepletanje analitičnega in sintetičnega pristopa, brez česar sicer sploh ne moremo zajeti in razumeti zapletenih naravnih sistemov, ki niso 'komplicirani' samo znotraj samega sebe, ampak jih dodatno 'zapletejo' še najrazličnejše kombinacije naravnih (in družbenih) pokrajinitvornih dejavnikov, iz česar izhaja toliko opevana pokrajinska pestrost našega ozemlja. Dobesedno vsaka stran učbenika dokazuje, da to (pokrajinska pestrost) ni zgolj naša subjektivna predstava, spoznavni konstrukt na podlagi osnovnošolskega znanja zemljepisa in individualnih izkušenj, temveč realnost vsakdanjega življenja in celotnega delovanja družbe, ki je enostavno ne moremo in ne smemo zanikati. Posamezne sestavine geografske stvarnosti zatorej niso predstavljene zgolj kot 'suhoparna' dejstva, temveč v izrazito širokem pokrajinskem kontekstu, znotraj katerega tudi čisto fizičnogeografskih pokrajinskih sestavin ne moremo razumeti, kaj šele ovrednoti, brez obravnave obojestranskega součinkovanja med naravo in človekom oziroma družbo.

Drugi del učbenika je bolj aplikativen in postavlja v ospredje funkcijsko vrednotenje fizičnogeografskih danosti Slovenije, predvsem iz naslednjih treh vidikov: občutljivost pokrajinskih tipov za človekovo delovanje v najširšem pomenu besede, naravne danosti kot naravni viri ter pomen pokrajinskoekološke in biotske raznovrstnosti slovenskih pokrajin z vidikov varstva okolja, varstva narave in prihodnjega razvoja Slovenije. Predstavitve pokrajinitvornih dejavnikov in njihovih medsebojnih povezav iz prvega dela učbenika so izhodišče za celovitejše funkcijsko vrednotenje teh danosti v tem drugem delu učbenika,

kar sta avtorja že v predgovoru dobro utemeljila: »V prvem delu učbenika je torej osrednja pozornost namenjena prikazu in ovrednotenju pomena posameznih fizičnogeografskih sestavin, v drugem delu pa je v ospredju sintezno zasnovan poskus okvirnega funkcijskega vrednotenja osnovnih pokrajinskih tipov za dejavnosti človeka ter neobnovljivih in obnovljivih naravnih virov Slovenije.«.

Funkcijsko vrednotenje naravnih dejavnikov sicer ni popolna novost v fizični geografiji, a ga je v tem učbeniku potrebno posebej izpostaviti in pohvaliti. Pisca sta ga namreč zastavila kot pomoč oziroma neke vrste spodbudo geografskim kolegom in družboslovcem, predvsem pa ljudem, ki odločajo o rabi prostora in drugih omejenih naravnih danosti, da bi našo geografsko stvarnost obravnavali celoviteje, vključno z njenimi naravnimi možnostmi in omejitvami, ki krojijo naše vsakdanje življenje in prihodnost, ne glede, ali to priznavamo ali ne. Že samo ob branju učbenika se neprestano zastavlja vprašanje, kako smo lahko 'zabredli' tako daleč, da vidimo svet/prostor okoli nas zgolj kot nekakšen prazen prostor, namenjen zgolj temu, da ga ljudje zapolnimo s svojimi dejavnostmi, brez upoštevanja (poznavanja) vsega, kar v pokrajini že obstaja kot delo narave ali človeških rok ali obojega hkrati, in za vsako novo generacijo predstavlja (bi moralo predstavljati) razvojni potencial, resne omejitve in pomembne vrednote.

Drug pomemben prispevek tega poglavja je obravnavanje naravnih danosti ločeno po osnovnih, zelo različnih pokrajinskih tipih, kar je bilo pri dosedanjem razvoju povsem zapostavljeno in je nemalokrat pripeljalo do napačnih odločitev in, glede na konkretne geografske danosti, tudi do negativnih učinkov na pokrajino in okolje. V neposredno aplikacijo usmerjen fizičnogeografski učbenik o Sloveniji nam bo pomagal na poti k večjemu upoštevanju specifičnosti naših majhnih, a izjemno raznovrstnih, slovenskih pokrajin, v katerih nam narava postavlja zelo ozke meje, a hkrati s svojo pestrostjo ponuja velike možnosti, ki pa jih bomo znali upoštevati oziroma uporabiti šele, ko jih bomo dodobra spoznali.

Učbenik je napisan v lepem strokovnem jeziku, ki bo brez težav razumljiv večini uporabnikov (študentom, negeografom), tudi nivo obravnavanja zapletene problematike je ustrezen. Pohvalno je, da sta se avtorja izogibala nepotrebnim ali pretiranim poenostavitvam, tako da bo uporaba učbenika od študentov in drugih uporabnikov zahtevala še dodatno samostojno delo in študij v učbeniku navedene literature. Učbenik je tudi (v okviru obstoječih materialnih možnosti) bogato opremljen s potrebnim slikovnim in kartografskim gradivom, razpolaga z ustreznim znanstvenim aparatom in precejšnjim naborom dodatne literature (več kot 400 naslovov), tako da bo uspešno zapolnil veliko in dolgoletno vrzel na področju univerzitetnih učbenikov o geografiji Slovenije.

Karel Natek